

Presentatie De onvergetelijke leraar

21 november 2008

- Het is verleidelijk om nu uitvoerig het woord te gaan voeren over onze bundel. Als interviewers hebben we immers het grootste deel van de tijd gezwegen toen dit boek tot stand kwam. We hebben anderen aan het woord gelaten. Maar we kennen onze plaats. Ook vanmiddag zullen vooral anderen spreken. Wij luisteren.
- Vorig jaar rond deze tijd werd het idee geboren voor dit boek. Het was november en het regende. *De gelukkige klas* van Theo Thijssen werd door heel Nederland verspreid. Naar aanleiding daarvan sprak Jan Siebelink de woorden die ook in de aankondiging staan: “De gelukkige klas is verdwenen, samen met de onvergetelijke leraar”. Maar hij zei nog iets meer dat mij in hoge mate intrigeerde: “Er blijkt een heel precair evenwicht te bestaan tussen een groep kinderen en hun meester (...). Hoe ze samensmelten tot een klas met een ziel, dat is iets magisch”. Daar wilde ik meer van weten, van dit mysterie. Ik zag het onmiddellijk voor me: *De onvergetelijke leraar* was de titel van een boek over leerlingen en hun leermeesters. Aan Jan Siebelink komt alle eer toe voor de titel en het idee.
- Er was in diezelfde tijd ook in beleidsland veel te doen over leraren. Het rapport van de commissie Rinnooy Kan was gepresenteerd en minister Plasterk had in reactie daarop een actieplan geformuleerd Leerkracht van Nederland. Vanuit mijn functie binnen het ministerie waren we bezig met de wetenschappelijke onderbouwing van het beleid voor leraren. Zouden we met wetenschap de magie van de klas achterhalen? Ik betwijfelde dat. Met dit boek wilden we een andere weg bewandelen, namelijk die van de verhalen.
- Dat klinkt misschien romantisch, en zo zagen we dat in het begin ook: een eigen boek! Inmiddels waren we met z'n vieren enthousiast geraakt, en we besloten dat een idee als dit het beste kon worden uitgewerkt in een kroeg en niet in een kantooromgeving. Onze eerste brainstorm vond plaats in de toen nog rokerige Posthoorn. Veel dank aan Dick Gert Smid die er toen nog bij was in die de vragenlijst heeft gemaakt. De brainstorm ging vooral over wie we allemaal wilden interviewen. Hele lijsten hebben we gemaakt van bekende Nederlanders uit onderwijs, politiek, kunst, soap, sport, wetenschap en bedrijfsleven. Ons enige twee criteria was: die mensen intrigeren ons, die zouden we graag een keer spreken en we vermoeden dat ze scherp kunnen reflecteren op hun schooltijd. Met wie we daarna ook over ons idee spraken, over twee zaken werd met vuur gesproken: hun eigen onvergetelijke leraren en de bekende Nederlanders die we zouden moeten interviewen.
- Uiteindelijk zeiden dertien mensen enthousiast toe. We zijn hen erg veel dank verschuldigd voor hun bereidheid om te vertellen over hun school- en studietijd en over de leermeesters die ze daar hebben gehad. Het waren prachtige gesprekken: Arnold Heertje die over zijn onderduik periode vertelt, Jan Siebelink ontroerd over een klas die de weg oversteekt, Gerlach Cerfontaine die nog een oud boekje over het heelal had opgediept, Andries Knevel die op de wand de geometrische figuren van juffrouw Dengerink nabootst, Frits van Oostrom en Ivo Opstelten die weer de pret van toen beleven, om maar wat voorbeelden te noemen. Zij hebben het boek gemaakt.

- Het is de bedoeling dat de verhalen van de geïnterviewden voor zich spreken. We hebben zo min mogelijk rode draden en hoofdlijnen geanalyseerd. Zoals K. Schippers onlangs zei over zijn nieuwste roman: (...) maar je moet het niet kapot analyseren. Het moet een verhaal blijven”.
- Vanmiddag kan ik me toch niet bedwingen, maar ik zal er kort over zijn: welk beeld rijst op van de onvergetelijke leraar? Hoezeer ze ook verschillen, een ding staat vast: ze *waren iemand*. En ze waren duidelijk iemand *anders*. Ze personifieerden een andere wereld, een ander perspectief, mede doordat eigenzinnigheid met bereikbaarheid combineerden, afstand met persoonlijke aandacht.
- Waar we geleidelijk aan achter kwamen is dat die onvergetelijke leraar ook veel zegt over wie de leerling is. Of liever gezegd ‘wordt’, want leerlingen *worden iemand* in hun schooltijd. En in dat ‘wordingsproces’ spelen de leraren hun onvergetelijke rol. Leraren zijn onvergetelijk omdat ze in de “amorfe massa” (Jan Siebelink, hij weer, in zijn jongste boek *Suezkade*) de ene zien en persoonlijke aandacht geven. Die persoonlijke aandacht kan ver gaan, er wordt bijvoorbeeld menig ziekbed bezocht in de bundel. Maar het gaat ook om intellectuele aandacht, en dan komt de metaforiek van het dieren- en plantenrijk om de hoek kijken. Onvergetelijke leraren dragen bij aan het ontpoppen en ontluiken van de laatbloeiers, de leerlingen van wie je niet onmiddellijk ziet wat ze in zich hebben.
- Waar we ook achter kwamen is dat het feit dat je überhaupt een onvergetelijke leraar hebt veel zegt over jezelf. Zoals Frits van Oostrom zegt, ‘ik heb aanleg om te bewonderen’. Om daaraan toe te voegen dat het heden ten dage wel een stuk moeilijker is voor leraren om bewonderd te worden. Ze vallen niet meer zo op in het geweld van tv-helden. En op You Tube kan iedereen tegenwoordig zelf held worden. Door de overvloed van helden zijn echte helden schaars geworden.
- Voordat we het boek nu presenteren is een woord van dank op zijn plaats voor de uitgever. Als Paul Roosenstein en Dirk Willem Postma er niet waren geweest, dan was dit idee niet alleen begonnen maar ook geëindigd in de kroeg. Na de eerste romantiek moest er namelijk gewoon gewerkt worden. Wekelijkse voortgangsbesprekingen in het nieuwscafé van het ministerie van OCW en vooral de interviews uitwerken. Nu ligt het boek er. Het gaat over “een mooi vak”, zoals Jan Siebelink zegt. Ik citeer hem nog een keer: “Misschien wel het mooiste vak dat er is. Zo oud als de wereld: leermeester en leerling” (...) Van onschatbare waarde.” We hopen dat ons boek eraan bijdraagt dat het leermeesterschap weer en verder zal floreren.
- Maar dat is niet aan ons om te beoordelen. Dat is aan u en aan de sprekers die nu volgen. We zijn blij dat we het boek kunnen aanbieden aan iemand die het in zich heeft om onvergetelijk te worden: Jean Pierre de Bont, leraar van het jaar 2008.